

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 68 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 68 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3890>

TURİZM/TURİST REHBERLİĞİ BÖLÜMÜ AKADEMİSYENLERİNİN PROFİLİ: TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİ ÖRNEĞİ*

PROFILE OF ACADEMICIANS IN DEPARTMENT OF TOURISM/TOURIST GUIDANCE: SAMPLE OF TURKEY UNIVERSITIES

Ahmet BAYTOK**
Mehmet BOYRAZ***
Ali KABAKULAK****

Öz

Bu araştırmanın amacı, turizm rehberliği ve turist rehberliği alanında yükseköğretim düzeyinde eğitim veren üniversitelerde çalışan öğretim elemanlarının profilini çeşitli parametreler açısından ortaya koymaktır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki üniversitelerin önlisans ve lisans düzeyinde turist/turizm rehberliği eğitimi veren yüksekokul ve fakültelerde aktif olarak çalışan akademik personeller oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmış, veriler yüzde ve sıklık analizi ile çapraz tablolar halinde incelenmiştir.

Araştırma sonucunda, Türkiye'de 32 fakülte ve yüksekokulda turizm rehberliği bölümlerinde 196 ve 28 meslek yüksekokulunda ise turist rehberliği programlarında 75 olmak üzere toplam 271 öğretim elemanının görev yaptığı; bunların %54,6'sının erkek ve %45,4'ünün kadın olduğu; en çok %34,7 ile doktor öğretim üyesi unvanına sahip oldukları belirlenmiştir. Akademisyenlerin 48 ayrı üniversitede 119 farklı programda olmak üzere %57,2'sinin turizm alanında farklı bölümlerde, %25,5'inin ise turizm rehberliği bölümünde lisans eğitimini tamamladıkları ve sadece %20'sinin çalışma kartına sahip birer rehber olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Eğitimi, Turizm Rehberliği, Turist Rehberliği, Öğretim Elemanları, Üniversite.

Abstract

The aim of this study is to reveal the profile of the faculty members working in universities providing education at the higher education level in the field of tourism guidance and tourist guidance in terms of various parameters. The population of study, the universities in Turkey undergraduate level vocational schools offering education in tourist guide with graduate-level training in the tourism guidance faculties and schools that constitute academic staff are actively working. Qualitative research methods was used to collect data. Content analysis was used in the analysis of the research data, and the data were analyzed in cross tables by percentage and frequency analysis.

As a result, 32 schools and colleges in the tourism guidance in section 196 and in Turkey, where he/she served a total of 271 vocational colleges and 28 academic staff, including 75 in tourist guidance program; 54.6% of them were male and 45.4% were female; with the highest rate of 34.7% was determined to have the title of assistant professor faculty. It was found that 57.2% of the academicians in 119 different programs in 48 different universities completed their undergraduate studies in different departments in tourism and 25.5% in tourism guidance department and only 20% of them were guides with working license.

Keywords: Tourism Education, Tourism Guidance, Tourist Guidance, Academic Staff, University.

* Bu çalışma II. Turizm Rehberliği Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özet olarak yayınlanmıştır.

** Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ahmetbaytok@aku.edu.tr

*** Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, mboyraz@aku.edu.tr

**** Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, alikabakulak@aku.edu.tr

GİRİŞ

Turizm milyonlarca insanı üretici ve tüketici olarak ilgilendiren (Olalı ve Timur, 1988, 17), Dünya'daki en önemli ekonomik sektörlerden birisidir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization-UNWTO) verilerine göre Dünya'da 2018 yılında seyahat eden turist sayısı 1.4 milyar kişiye yükselmiş ve bu turistlerin seyahatlerinden elde edilen gelir 1.7 trilyon dolar seviyesine çıkmıştır (UNWTO, 2019). Türkiye'de ise 2019 yılının ilk altı ayında turist sayısı 21.1 milyona yükselirken bu dönemde 12.6 milyar dolar gelir elde edilmiştir (KTB, 2019a). Ülkelerin turizmden elde ettikleri gelirin artması turizm sektörünün gelişmişliğine ve bu sektörde hizmet veren eğitilmiş kalifiye personele bağlı olarak değişmektedir. Çünkü turizmde üretim, pazarlama ve satışa konu olan şeyler çoğunlukla hizmettir ve sektör bu bağlamda büyük ölçüde insan gücüne dayanan emek yoğun bir yapıdadır. Sektörde özellikle konaklama işletmeleri başta olmak üzere yeme-içme ve seyahat acentacılığı sürecinde insan gücüne çok fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm sektöründeki işletmelerin başarılı bir şekilde yönetilmesinde insan kaynağı kritik bir boyut olarak gösterilmekte ve bu konudaki tartışmalar yaygın olarak devam etmektedir. Gruescu, Nanu ve Pirvu (2008) bu durumun önemini "Başarılı turizm işletmelerinin öyküsü büyük ölçüde insan kaynaklarıyla ilgili olan - bu insan kaynağının nasıl eğitildiği ve yetiştirildiği, nasıl değer verildiği ve ödüllendirildiği ve sürekli öğrenme ve kariyer gelişimi sürecinde nasıl desteklendikleriyle ilgilidir." sözleri ile vurgulamaktadır. Turizm sektöründe turistlere hizmet verecek insan kaynağının donanımlı ve nitelikli olması gerekliliği, insan kaynağının yetiştirilmesi diğer bir ifade ile verilen eğitimin kaliteli olmasını zorunlu hale getirmektedir (Lovrentjev, 2015, 555). Bu durum hiç kuşkusuz sektör için kaliteli hizmet sunacak personeli yetiştirecek kendini iyi yetiştirmiş, eğitilmiş, donanımlı ve sektör tecrübesi olan öğretim elemanlarının varlığına da bağlıdır.

Uluslararası turizmde rekabetin arttığı, hizmet kalitesinin ve insana dayalı rekabetin ön plana çıktığı göz önüne alındığında, ülke imajının pozitif yönde geliştirilebilmesinde turist rehberlerinin büyük rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde profesyonel turist rehberlerinin iyi yetiştirilebilmelerinde mesleki turizm eğitiminin önemi yadsınamaz bir gerçekliktir (Şahin ve Şahin, 2007, 202). Ülkelerin gönüllü tanıtım elçileri olan turist rehberlerinin iyi eğitilmesinde kalkınmada en önemli kurumlardan biri olan üniversiteler ile üniversitelerin temel ögesi olan öğretim elemanları başrol oynamaktadır. Nitelikli üniversiteler ise bünyesinde istihdam ettiği nitelikli öğretim elemanları ile mümkündür. Nitekim ancak bu değerlere sahip olan ülkeler dünyada önemli bir yer edinecektir. Bilginin araştırılması, uygulanması, öğretilmesi ve yayılmasının yanı sıra nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde öğretim elemanları büyük rol üstlenmektedir (Karakütük vd., 2008). Bu durum turizm/turist rehberliği eğitimi veren öğretim elemanları açısından da geçerli olup, üniversitelerin bu bölümlerinde görev yapan akademik personelin profillerinin bilinmesi önem arz etmektedir. "Bir insanın hayatı, işi-çalışmaları, ilgi alanları ve karakteri vb. hakkında bilgi" (Cambridge Dictionary, 2019) olarak tanımlanan profil kavramının içeriği akademik personel açısından kurum, unvan, eğitim alanları, çalışma (ilgi) alanları, yayınlar vb. gibi farklı akademik kimlik değişkenleri ile genişletilebilir. Akademik profil bir öğretim elemanının sahip olduğu değerler açısından genel bir bakış açısı sunar, onlar hakkında temel bilgilere yönelik fikir verir ancak tüm başarılarının bir resmini sunması beklenemez. Bu kapsamda öğretim elemanlarının aldıkları lisans ve lisansüstü eğitimi ile eğitim verdikleri bilim dalının alan bakımından benzerlik durumu, akademik çalışma alanları, tecrübe bakımından unvanları ile sahip olduğu yetkinlikler ve sertifikalar/belgeler, kendi alanlarında eğitim verdikleri öğrencilerin niteliklerine doğrudan pozitif katkı sağlayabilecek özellikler arasında sayılabilir.

Bu noktadan hareketle araştırma kapsamında turizm/turist rehberliği bölümlerinde görev yapan akademik personelin profilleri genişletilmiş çeşitli parametreler (fakülte ve yüksekokullarda çalışan akademisyen sayıları, cinsiyet ve unvan açısından kurumlara göre dağılım, eğitim alınan üniversite ile alan/disiplin karşılaştırılması, mezun olunan kurum türü ile lisans eğitimi alınan alan veya disipline göre akademisyenlerin dağılımı, lisansüstü eğitim alanları ve enstitü türüne göre dağılım, uzmanlık/eğitim alanlarının tespiti, rehberlik mesleğini yapış yapmama durumu (aktif/pasif), uzman olunan yabancı dil sayısı, hangi dil/dillerde çalışma kartına sahip olduğu, kayıtlı olunan rehber odaları, idari görevli olanların dağılımları) doğrultusunda detaylı olarak değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Çünkü literatürde yapılan araştırmalar (Arslantürk, Küçükergin ve Apalı, 2016; Doğancı ve Karaçar, 2018; Aylan ve Başoda, 2018; Demirbulut vd., 2018) incelendiğinde, bu alanda görev yapan öğretim elemanlarına ilişkin profil değişkenleri olarak veri toplama yöntemi bakımından dar kapsamda değerlendirilmelerin gerçekleştirildiği, aynı ay içerisinde yapılan çalışmalarda ulaşılan akademik personel sayısı açısından ciddi farklılıkların olduğu, sadece lisans programlarının dikkate alındığı ve önlisans programlarının kapsam dışında tutulduğu, akademik personellerin bir ile dört arasında sınırlı parametrelere

dayalı olarak incelenmesi gibi kısıtlı veya eksik yönlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Tespit edilen bu eksikliklerin giderilmesi ve literatürdeki boşluğun doldurulması için bu alanda görev yapan akademik personellerin tamamına yönelik daha bütüncül bir bakış açısı getirilebilmesi amacıyla böyle bir çalışma yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Böylelikle çalışmanın, ileriki dönemlerde açılacak ya da açılması düşünülen turizm/turist rehberliği bölümleri için daha stratejik planlamaların yapılması; istihdam edilecek akademik adayların ihtiyaca uygun, doğru ve nitelikli kişilerden seçilmesi ve yerleştirilmesi; Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Başkanlığına ve üniversitelere yol gösterici nitelik taşıması; dolaylı olarak oluşabilecek sorunların en aza indirilmesi ve bu alanda eğitim alan öğrencilerin daha kaliteli ve nitelikli eğitim almasına fayda sağlaması bakımından çeşitli katkılar sunacağı öngörülmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bireyin doğduğu anda başlayan ve ölüncüye kadar hayatının her aşamasında devam eden bir faaliyet olarak (Boylu ve Ünlüönen, 2005, 159), eğitim "*İnsanın yeteneklerinin, özellikle ahlak yetilerinin geliştirilmesi için ona yön ve biçim verilmesi; bu yolda yapılan bilinçli ya da bilinçsiz etkilerin tümü veya İnsan gelişiminin düzenli, bilinçli olarak yönetilişi ve etkilenişi*" şeklinde tanımlanmaktadır. Turizm eğitimi ise eğitim tanımına ek olarak sektörün ihtiyacı olan nitelikli personel yetiştirme boyutunu kapsamaktadır (Kozak, 2009). Eğitilmiş insan gücü, turizm faaliyetlerinde yer alan fiziki elemanlara etkinlik ve anlam kazandıran bir unsurdur. Eğitilmiş insan unsurunun yeterliliği, turistin beklediği düzeyde hizmet almasını sağlamaktadır. Turizm sektöründe gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde rekabet yoğun olarak yaşanmaktadır. Destinasyonlarda sürdürülebilirliğin sağlanması ve turizmden en üst derecede faydalanılabilmesi için turizmde hizmet standardının oluşturulması ve kalite hizmet verilerek rekabet avantajı sağlanmalıdır. Bu noktada toplum tarafından turizmin öneminin anlaşılması ve nitelikli işgücü potansiyeli belirleyici rol oynamaktadır. Nitelikli personelin yetiştirilebilmesi ise, ancak kaliteli turizm eğitimi ile mümkündür (Ünlüönen ve Boylu, 2005). Turizm eğitimi, emeğe dayalı turizm kesiminde verimliliği artırmak, turiste doğrudan doğruya hizmet vermek, personelin yetki, yetenek ve sorumlulukları arasında denge kurmayı sağlayacak davranış standartlarının kazanılmasını içeren süreci kapsamaktadır (Aksu ve Bucak, 2012).

Profesyonel turist rehberliği eğitimi turizm eğitimi kapsamında değerlendirilmektedir. Turist rehberleri, mesleki açıdan destinasyonun kültürel mirası, gelenek görenek, kural uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmalı ve turistlerin genel tur deneyimlerini üst seviyelere çıkarabilmelidir (Sandaruwani ve Gnanapala, 2016). Turist rehberleri kişisel özellikleri açısından ise; isteklilik, iyi iletişim, cana yakınlık ve naziklik gibi liderlik ve sosyal becerilere; beden dili, ses, dil ve diksiyon becerileri gibi sunum ve konuşma becerilerine ve hikâyeler yaratma ve anlatma, anlattığı bölge ve konuya heyecanlı olma gibi canlandırma becerilerine sahip olmaları gerekmektedir (Çolakoğlu vd., 2014). Turist rehberleri mesleki ve kişisel özelliklerine ilave olarak, flora, fauna, coğrafi konum, iklim, habitatlar, ekosistemler, devlet yapısı, nüfuslar, gelenekler, görenekler, diller, mimari stiller, tarihi olaylar vb. gibi konular hakkında özellikle bilgili olmalı ve bu konularda ziyaretçileri yönlendirip onlara yorum yapabilmelidir (Hu, 2007). Turist rehberlerinin bütün bu özelliklere sahip olması öncelikle iyi yapılandırılmış eğitime ve daha sonra da kişisel olarak kendilerine yaptıkları yatırımlara bağlıdır (Pelit ve Katırcıoğlu, 2018). Turist/turizm rehberliği bölümündeki öğretim elemanlarının rehberlik alanındaki bilgi ve becerileri de, turist rehberliği mesleğinin ileri seviyeye taşınması noktasında önemli bir rol oynamaktadır (Arslantürk vd., 2016). Türkiye’de turist rehberliği eğitimi iki şekilde verilmektedir. Bunlar: örgün ve yaygın eğitimdir. Örgün eğitim, önlisans düzeyinde üniversitelerin meslek yüksekokullarında iki yıllık programlarda, lisans düzeyinde fakülte veya yüksekokulların bünyesinde ve yüksek lisans düzeyinde sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde yürütülmektedir. Yaygın eğitim ise 2012 yılına kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açılan kurslar kapsamında verilmekteydi. 2012 yılında meslek yasasının çıkmasıyla beraber ihtiyaç duyulan bölge ve diller birlikleri tarafından düzenlenen sertifika programları ile verilmektedir (Resmi Gazete, 2012).

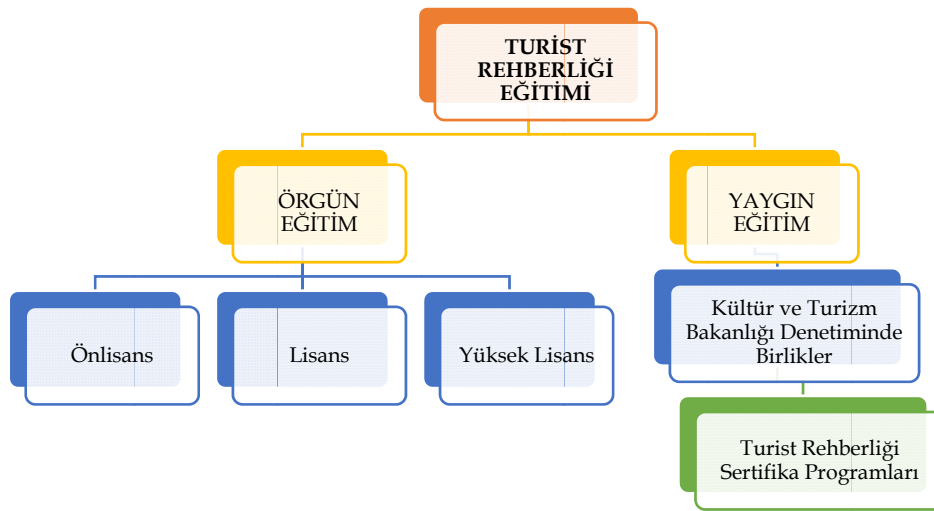
ÖSYM 2018 yılı verilerine* göre Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi veren lisans düzeyinde 32 adet fakülte ve turist rehberliği eğitimi veren önlisans düzeyinde ise 27 adet meslek yüksekokulu† bulunmaktadır (ÖSYM, 2018). Şekil 1 incelendiğinde, Türkiye’de turizm/turist rehberliği eğitiminde bazı sorunların ve düşünce ayrılıklarının olduğu görülmektedir. Bu sorunların başında eğitim açısından farklı programların olması, önlisans programlarının turist rehberliği; lisans programlarının ise turizm rehberliği olarak adlandırılması dikkat çekmektedir (Pelit ve Katırcıoğlu, 2018). Türkiye’de örgün eğitimde önlisans ve lisans programlarında ortaya çıkan bu ikilik temelde aynı çıktıya sebep olacak eğitimi sunması ve bu eğitim programlarının standart bir müfredata sahip olmaması (İşçeli ve Kılıç, 2018), önlisans ve lisans eğitimi

* ÖSYM (2018) YKS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler

† KKTC’de eğitim veren Lefke Üniversitesi MYO araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

arasında herhangi bir farklılığın olmaması ve aynı olanaklara hem önlisans hem de lisans programlarıyla ulaşılabilir olması öğrencilerin kariyer düşüncelerini ve planlarını etkilemektedir (Çakmak, 2018). Şahin ve Şahin'in (2007) yapmış oldukları bir çalışmada turist rehberliği eğitiminin farklı öğretim düzeyinde ve niteliklerde yürütülmesinin hem rehberler arasında bir çatışmaya, hem de eğitim alan öğrencilerin motivasyonlarında bir düşüşe neden olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum olumsuz mesleki tutumlara ve iş doyumsuzluğuna da neden olmaktadır. Aynı şekilde yüksek lisans eğitimi açısından bakıldığında ilk başlarda Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında tezsiz turizm rehberliği programları bir uzmanlaşma yolu olarak görülmüş ve desteklenmiştir (KTB, 2019b). Yüksek lisansın amacı proje/tez yazma ve bilimsel araştırmalarda bulunma bu yönelimin temelini oluşturmaktadır. Ancak ilerleyen süreçte tezsiz yüksek lisans programlarının açılması, bu programların nadir dillerden rehber yetiştirme gibi bir amacının olmaması hem sektör hem de eğitim kademelerinde olumsuz tepkiler almıştır (Çakmak, 2018). İstanbul Rehberler Odası (İRO, 2019) lisansüstü turizm rehberliği eğitiminin hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde hızlı bir şekilde çoğalarak açıldığını, bu alanda verilen eğitimlerde, kimi eğitim kurumlarında gerçekleşmekte olan eğitimin kalitesi ve gidişatın endişe verici olduğunu; turizm rehberliği bölümlerinde ders veren akademisyenlerin alanlarının uzmanı olmaması ya da rehberlik alanında yetersiz bilgi ile mezunların verilmesi gibi pek çok şikâyet ile karşılaştığını ifade etmiştir. Aynı zamanda İRO, Tezsiz Yüksek Lisans programı faaliyetlerinin rehberlik mesleğini olumsuz etkilediğini ve kalite sorunlarına yol açtığını dile getirmiştir (İRO, 2019). Yukarıda da ifade edildiği ve yapılan çalışmalardan da anlaşıldığı üzere lisans ve lisansüstü düzeyde turist/turizm rehberliği eğitimi verebilecek sektör tecrübesi olan akademisyen sayısının azlığı bu duruma sebep olarak gösterilebilir.

Şekil 1: Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitimi

Kaynak: Eker, 2015.

Farklı programlar vasıtasıyla yapılan turizm/turist rehberliği eğitimi her ne kadar rehber adayları için farklı imkânlar sunup avantajlar sağlıyor gibi gözükse de aslında eğitimde farklılık ve fırsat eşitsizliği yaratmaktadır (İRO, 2019). Dolayısıyla da rehber adaylarının aynı kalitede, sürede ve eşitlikte eğitim almalarını engellemektedir (Kuşluvan ve Çeşmeci, 2002’den akt: Avcıkurt, Alper ve Geyik, 2009). Aynı zamanda bu durum daha sonraki dönemlerde turizm/turist rehberliği bölümü öğrencilerinin turizm sektöründe ve akademik alanda kariyer yapma isteklerinin önünü tıkamaktadır. Böylelikle turizm/turist rehberliği bölümlerinde sektörü tanıyan ve sektörün ihtiyaç ve eksikliklerini bilen, ülkesine hem eğitim hem de tanıtım açısından katkı sunabilecek nitelikli ve donanımlı akademisyenlerin yetişmesini engellemektedir. Dolayısıyla turizm/turist rehberliği eğitimi almış, gerekli şartları sağlayarak çalışma kartı sahibi olan nitelikli rehberlerin yetişmesi ve akademik camiaya katılmalarını kolaylaştıracak imkânların sunulması turist rehberliği eğitiminin kalitesini arttıracaktır. Eker ve Zengin’in (2016) çalışmalarında ifade ettikleri, turist rehberliği programlarında görev yapan akademisyenlerin hem rehberlik bilgisine hem de akademik tecrübeye sahip olmasının rehberlik bölümlerinde okuyan öğrencilere daha yüksek bilgi ve beceri kazandırabilecekleri düşüncesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Nitekim literatürde yer alan bazı araştırmalarda (Solmaz ve Ulama, 2014: 108; Arslantürk vd., 2016, 919; Temizkan ve Behremen, 2017, 9-10; Doğançılı ve Karaçar, 2018, 92; Aylan ve Başoda, 2018) sektör tecrübesi olan, iyi eğitilmiş, donanımlı rehber

akademisyenlerin sayısının akademik camiada yeterli seviyeye ulaşmadığı vurgulanmaktadır. Buna karşın bilim dallarına ilişkin akademik personelin profillerinin belirli periyotlarla incelenmesi mevcut durumun ortaya konulması, alandaki gelişimin ve değişimin gözlemlenebilmesi açısından önemlidir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, farklı bilim dallarında görev yapan akademik personelin profillerin değerlendirildiği farklı yayın türlerinde birçok akademik çalışmanın (Nas ve Çelik, 2013; Kiracı, Ünder ve Kurt, 2013; Solmaz ve Ulama, 2014; Temizkan ve Behremen, 2017; Temizkan, Cankül ve Kızıldaş, 2018) yer aldığı görülmektedir. Çalışma konusuna paralel olarak ise, literatürde turizm/turist rehberliği alanında görev yapan öğretim elemanlarına yönelik Arslantürk ve arkadaşlarının (2016), Doğançılı ve Karaçar'ın (2018), Aylan ve Başoda'nın (2018) ile Demirbulat ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları araştırmalar yer almaktadır.

Arslantürk vd. (2016) yaptıkları araştırmada, 2007-2016 yılları arasında Türkiye'de turist rehberliği eğitimi veren programlar ile kontenjanlarını ele almış ve 2016 yılı itibariyle 21 adet turist rehberliği programında 112 akademik personelin görev yaptığını belirlemiştir. Doğançılı ve Karaçar (2018) Ocak 2018 itibariyle turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin YÖK profillerini inceledikleri çalışmada 118 öğretim elemanını çeşitli parametreler açısından ele almışlardır. Aylan ve Başoda (2018) ise Mart 2018 itibariyle Türkiye'deki 48 adet turist rehberliği lisans programından 41'inde görev yapan akademik personel ile ilgili yapısal ve coğrafik olmak üzere iki boyutlu bir değerlendirme gerçekleştirilmiş ve Türkiye'de 39 ilde 46 üniversitede 201 akademisyenin yer aldığı tespit etmiştir. Son olarak Demirbulat vd. (2018) Türkiye'de lisans düzeyinde turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin özgeçmişlerini inceledikleri çalışmada Mart 2018 itibariyle 24 fakülte/yüksekokulda 137 akademik personelin olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan bu araştırmalarda ortak nokta olarak; akademik personelin büyük çoğunluğunun turizm/turist rehberliği bölümlerinden mezun olmadıkları, diğer bir ifade ile eğitimi verdikleri alanda eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde yer alan bu çalışmalar, turizm/turist rehberliği alanında görev yapan akademik personelin profilleri dar kapsamda ele alınmış olup aynı tarihte veya ay farkı ara ile yapılmış olmasına rağmen ulaşılan akademik personel sayısı açısından ciddi farklılıklar içermektedir. İlgili çalışmalarda sadece lisans programlarında görev yapan personeller dikkate alınmış ve önlisans programları kapsam dışında tutulmuştur. Bununla birlikte akademik personeller bir ile dört arasında sınırlı parametrelere dayalı olarak değerlendirilmiştir. Tespit edilen bu eksikliklerin giderilmesi ve literatürdeki boşluğun doldurulması için bu alanda görev yapan akademik personelin tamamına yönelik daha bütüncül bir bakış açısı getirilebilmesi amacıyla daha önceki çalışmalarda ele alınmayan parametreler doğrultusunda yeni ve geliştirilmiş bir çalışma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, turizm rehberliği ve turist rehberliği alanında yükseköğretim düzeyinde eğitim veren üniversitelerde çalışan öğretim elemanlarının profilini çeşitli parametreler açısından ortaya koymaktır. Bu parametreler arasında, cinsiyet, çalışılan kurum türü, unvan, önlisans-lisans-lisansüstü eğitim durumu ve alanları, çalışma belgesi sahiplik durumu-dil türü-bağlı bulunan turist rehberler birliği odası ile idari görev pozisyonları yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini, Türkiye'deki üniversitelerin önlisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren meslek yüksekokulları ile lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarda aktif olarak çalışan akademik personeller oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alma yoluna gidilmemiş ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda (Kiracı, Ünder ve Kurt, 2013; Nas ve Çelik, 2013; Temizkan ve Behremen, 2017; Aylan ve Başoda, 2018; Demirbulat vd., 2018; Temizkan vd., 2018) benzer yöntemlerin kullanılmasına paralel olarak bu araştırmada da veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman-arşiv tarama ile görüşme tekniği birlikte kullanılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak ÖSYM'nin 2018 yılı tercih kılavuzu incelenmiş ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilgili bölümlere yönelik aktif olarak öğrenci kabul eden fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokulları ve ait oldukları üniversiteler tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise, 2019 Ocak ayı süresince üniversitelerin web siteleri, akademik bilgi veya veri yönetim sistemleri ile YÖK akademik veri tabanı taranmış, bu alanlarda tespit edilen fakat kendisine yönelik bilgiye erişilemeyen akademik personeller için kurumların öğrenci işleri veya idare sekreterleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 271 akademik personele yönelik bilgiler edinilmiştir. Elde edilen özgeçmiş, erişilebilen web sitesi ve verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmış ve veriler yüzde ve sıklık analizi ile çapraz tablolar ile incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırma sonucu elde edilen bulgularda, 2018 ÖSYM kılavuzuna göre Türkiye’de 32’si fakülte ve 27’si meslek yüksekokulu olmak Turizm/Turist Rehberliği alanında eğitim veren toplam 59 kurumda 271 akademik personelin görev yaptığı ortaya çıkmıştır (Tablo 1). Turist Rehberliği programlarında en çok altı akademik personelin kadroda yer aldığı görülürken, Turizm Rehberliği bölümlerinin 11’inde ise yedi ile 14 arasında akademik personelin görev yaptığı belirlenmiştir. Diğer taraftan iki MYO’da ise kaç akademik personelin çalıştığına yönelik bilgiye erişilememiştir.

Tablo 1: Turizm/Turist Rehberliği Bölümlerindeki Akademisyen Sayıları

Akademisyen Sayısı	F/YO		MYO		Akademisyen Sayısı	F/YO		MYO	
	f	#	f	#		f	#	f	#
1 Kişi	-	-	2	2	7 Kişi	3	21	-	-
2 Kişi	1	2	5	10	8 Kişi	2	16	-	-
3 Kişi	4	12	13	39	10 Kişi	1	10	-	-
4 Kişi	6	24	2	8	11 Kişi	4	44	-	-
5 Kişi	7	35	2	10	14 Kişi	1	14	-	-
6 Kişi	3	18	1	6	Belirtilmemiş	-	-	2	-
TOPLAM	21	91	25	75	TOPLAM	11	105	2	-

F: Fakülte, YO: Yüksekokul, MYO: Meslek Yüksekokulu, f: Frekans, #: Toplam

Akademik personellerin cinsiyet ve unvanlarına göre kurum türüne bağlı olarak genel dağılımı tablo 2’de gösterilmektedir. Cinsiyet açısından fakültelerde yaklaşık her üç erkeğe karşın iki kadın akademik personel yer alırken MYO’larda bu durumun tam tersi olarak her üç kadına karşın iki erkek akademisyen yer almaktadır. Genel toplamda ise bu alanda görev yapan akademisyenlerin %55’i erkek %45’i ise kadındır. Unvan bakımından ise akademisyenlerin en çok %34,7 ile doktor öğretim üyesi ve fakülte bünyesinde, ikinci olarak %31,4 ile öğretim görevlisi olarak MYO kadrosunda yer aldığı görülmektedir. Bu karşın en üst akademik unvan olarak profesör oranının toplam içindeki payı ise %4,8 ile en düşük konumda yer almaktadır. Cinsiyete göre unvanların dağılımı karşılaştırıldığında; erkek akademisyenlerin profesör, doçent doktor ve doktor öğretim üyesi gibi en üst üç unvana yönelik oranı kadınlara göre daha fazla, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi kadrolarında ise kadın akademisyenlerin erkeklere göre payının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Akademisyenlerin Cinsiyet ve Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvan	Fakülte/YO						MYO						Top.	Genel %
	Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Prof. Dr.	1	0,5	11	5,6	12	4,4	-	-	1	1,3	1	0,4	13	4,8
Doç. Dr.	15	7,7	17	8,7	32	11,8	-	-	-	-	-	-	32	11,8
Dr. Öğr. Üyesi	23	11,7	56	28,6	79	29,2	12	16,0	3	4,0	15	5,5	94	34,7
Öğr. Gör.	12	6,1	14	7,1	26	9,6	31	41,3	28	37,3	59	21,8	85	31,4
Araş. Gör.	29	14,8	18	9,2	47	17,3	-	-	-	-	-	-	47	17,3
Toplam	80	40,8	116	59,2	196	72,3	43	57,3	32	42,7	75	27,7	271	100,0

F: Fakülte, YO: Yüksekokul, MYO: Meslek Yüksekokulu, f: Frekans, %: Oran

Araştırmada ikinci olarak akademik personellerin eğitim durumları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda akademisyenlerin %7,4’ünün 15 ayrı üniversite bünyesinde farklı programlardan önlisans derecesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu programlardan ikisi rehberlik olmak üzere 13’ü turizm ve kalan yedisi ise diğer alanlardır. Diğer bir ifade ile akademik personelin %4,8’i turizm alanından ve %2,6’sı turizm dışındaki alanlardan önlisans derecesine sahiptir.

Akademisyenlerin lisans ve lisansüstü eğitim aldıkları üniversitelere ilişkin en önemli 10 kuruma ilişkin bilgiler tablo 3’te görülmektedir. Bu kapsamda lisans derecesi açısından akademisyenlerin 48 ayrı üniversitede 119 farklı programda, lisansüstü eğitimi bakımından ise yüksek lisans için 50 ayrı üniversitede 34 farklı ve doktora için ise 38 ayrı üniversitede 27 farklı anabilim dalında eğitim aldıkları belirlenmiştir. Hem lisans hem de lisansüstü eğitimler açısından Gazi Üniversitesi’nin turizm/turist rehberliği bölümü akademisyenleri açısından en önemli kurum konumunda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Akdeniz, Anadolu, Balıkesir ve İstanbul üniversitelerinin her üç eğitim düzeyinde de mezunlarının bu alanda görev yapan akademisyenler arasında olması önemli başarı göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca alınan eğitimlerden lisans açısından 24, yüksek lisans için 30 ve doktora bakımından da 74 akademik personelin bilgilerine erişilememiştir. Bu durumun nedeni olarak, özellikle lisansüstü eğitim bilgileri açısından genç veya yeni başlayan (öğretim görevlisi veya araştırma görevlisi) akademisyenlerin ilgili eğitim düzeyine henüz başlamamış olması gösterilebilir.

Tablo 3: En Çok Lisans ve Lisansüstü Eğitim Alınan İlk 10 Üniversite

Sıra	Lisans			Yüksek Lisans			Doktora		
	Üniversite	Kişi	Program	Üniversite	Kişi	Program	Üniversite	Kişi	Program
1	Gazi	29	8	Gazi	28	5	Gazi	24	6
2	Erciyes	26	4	Balıkesir	18	1	Akdeniz	15	4
3	Balıkesir	23	5	Selçuk	18	11	Anadolu	14	4
4	Ege	18	6	Akdeniz	16	9	Dokuz Eylül	14	3
5	Anadolu	17	9	Nevşehir	16	2	Selçuk	14	7
6	Akdeniz	13	5	İstanbul	13	7	Balıkesir	13	1
7	Nevşehir	11	3	Çanakkale	12	4	İstanbul	10	6
8	İstanbul	10	9	Ankara	11	8	Sakarya	9	1
9	Dokuz Eylül	9	5	Anadolu	10	3	Adnan Menderes	8	3
10	Ankara	6	6	Ege	10	6	Atatürk	8	4
	Belirsiz	24	-	Belirsiz	30	-	Belirsiz	74	-
	Toplam Üniversite		48	Toplam Üniversite		50	Toplam Üniversite		38

Tablo 4'te akademisyenlerin lisans ve lisansüstü eğitim aldıkları üniversitenin türü ile alana/disipline ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda tüm eğitim kademelerini tek bir üniversite bünyesinde tamamlayan akademisyenlerin oranı %19,6 iken lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere eğitim derecelerinin her birisini farklı bir üniversiteden alan akademisyenlerin payı ise %12,9 olarak belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile akademisyenlerin yarısından fazlası en az iki ayrı üniversiteden eğitim aldığı için personeller farklı kurumların kültürünü taşımaktadır. İkinci olarak akademisyenlerin %43,2'si tüm eğitimlerini tek bir alanda aldığı ve ilgili disipline yoğunlaştığı, %3'ünün ise tek bir alana bağımlı kalmayarak her bir eğitim derecesine farklı bir alan veya disiplinden aldığı görülmektedir. Farklı bir deyişle birden çok alanda/disiplinli eğitim sürecini tamamlayan akademisyenlerin oranı %25,5 ile önemli bir düzeydedir. Bununla birlikte akademisyenlerin üniversite türüne yönelik %29,6'sının ve alana/disipline ilişkin %31,4'ünün ilgili bilgileri tespit edilememiştir.

Tablo 4: Lisans ve Lisansüstü Eğitim Alınan Üniversite ve Alan/Disiplin Türü

Üniversite Türüne İlişkin Nitelik	f	%	Alana/Disipline İlişkin Nitelik	f	%
Tek Bir Üniversitede Tamamlayanlar	53	19,6	Tek Bir Alanda Eğitimini Tamamlayanlar	117	43,2
İki Farklı Üniversitede Tamamlayanlar	103	38,0	İki Farklı Tür Alanda Eğitim Alanlar	61	22,5
Üç Farklı Üniversitede Tamamlayanlar	35	12,9	Üç Farklı Tür Alanda Eğitim Alanlar	8	3,0
Bilgilerinden En Az Birisi Olmayanlar	69	25,5	Bilgilerinden En Az Birisi Olmayanlar	74	27,3
Bilgilerinin Hiçbirisi Olmayanlar	11	4,1	Bilgilerinin Hiçbirisi Olmayanlar	11	4,1

Mezun olunan kurum türü ile lisans eğitimi alınan alan veya disipline göre akademisyenlerin dağılımına yönelik bulgular tablo 5'te gösterilmektedir. Buna göre Turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademik personelin %59,2'si fakülte ve %40,8'i yüksekokul mezunu iken, MYO'larda ise %54,7'sinin yüksekokul ve %45,3'ünün fakülteden mezun olduğu tespit edilmiştir. Lisans eğitim alanı bakımından akademisyenlerin %57,2 oranında en çok turizm bölümlerinden mezun olduğu, bunların ise %44,5'ini turizm rehberliği bölümü mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile görev yapılan alan itibarıyla akademisyenlerin toplamda sadece %25,5'inin kendi alanında lisans eğitimi aldığı geri kalan yaklaşık %75'inin ise işletme, yabancı dil veya arkeoloji bölümlerinden mezunu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Akademisyenlerin Lisans Eğitim Alanları

Eğitim Alanı	Fakülte/YO				MYO				TOPLAM	
	f			%	f			%	f	%
	#	F	YO		#	F	YO			
Turizm	118	53	65	43,5	37	14	23	13,7	155	57,2
Rehberlik	60	28	32	18,5	9	5	4	3,3	69	25,5
İşletme	21	20	1	7,7	5	3	2	1,8	26	9,6
Yabancı Diller	16	15	1	5,9	5	5	-	1,8	21	7,7
Arkeoloji	14	14	-	5,2	5	5	-	1,8	19	7,0
Diğer	14	14	-	5,2	8	7	1	3,0	22	8,1
Belirtilmemiş	13	-	-	4,8	15	-	-	5,5	29	10,7
TOPLAM	196	116	67	72,3	75	34	41	27,7	271	100,0

F: Fakülte, YO: Yüksekokul, MYO: Meslek Yüksekokulu, f: Frekans, %: Oran, #: Toplam

Akademisyenlere ilişkin incelenen bir diğer değişken olarak lisansüstü eğitim alanlarına ve kurum bakımından enstitü türüne yönelik bulgular tablo 6'da değerlendirilmiştir. Bu bulgulara göre lisans eğitim alanına paralel olarak lisansüstü eğitim alanları arasında da turizm programları en çok mezun olunan anabilim dalı konumundadır. Yüksek lisans programları açısından akademisyenlerin en az yarısı turizm alanında eğitimini tamamlamış durumda olup doktora için bu oran %45,4 düzeyindedir. Bununla birlikte sadece yüksek lisans programları açısından akademisyenlerin %1,1'inin rehberlik alanında eğitimini tamamladığı görülmektedir. Bu oranın düşük çıkmasının sebebi olarak personelin eğitim sürecinde Türkiye'de turizm rehberliği anabilim dalına yönelik lisansüstü eğitim veren kurum sayısının düşük olması varsayılabilir gibi bu oranın yakın gelecekte daha da üst seviyelere çıkabileceği öngörülebilir. Doktora eğitimi açısından akademisyenlerin %10,0'unun henüz doktora eğitimine başlamadığı, %17,7'sinin bu düzeydeki eğitimine devam ettiği ve %12,5'inin ise doktora eğitimine ilişkin bilgi paylaşmadığı tespit edilmiştir. Her iki program açısından lisansüstü eğitim alanı olarak turizmin yanı sıra en çok işletme, tarih, arkeoloji ve yabancı diller anabilim dallarının ön plana çıktığı görülmektedir. Eğitim alınan kurum açısından ise akademisyenlerin en çok sosyal bilimler enstitüsü mezunu, aynı üniversitede lisansüstü eğitim alma oranının %44,6 ve yüksek lisans ve doktora eğitimini farklı üniversitelerde tamamlama oranının ise %28,4 olduğu belirlenmiştir. Bunların yanı sıra lisansüstü düzeyde yüksek lisans eğitiminin ortalama tamamlama süresi 2.7 yıl, doktora eğitiminin ortalama tamamlanma süresi ise 5.1 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6: Akademisyenlerin Lisansüstü Eğitim Alanları ve Enstitü Türü

Eğitim Alanı	Y. Lisans		Doktora		Enstitü	Y. Lisans		Doktora	
	f	%	f	%		f	%	f	%
Turizm	147	54,2	123	45,4	Sosyal Bilimler	210	77,5	179	66,1
Rehberlik	3	1,1	-	-	Eğitim Bilimleri	21	7,7	9	3,3
İşletme	28	10,3	22	8,1	Fen Bilimler	7	2,6	6	2,1
Tarih	12	4,4	14	5,2	Türk Dünyası Araştırmaları	2	0,7	2	0,7
Arkeoloji	11	4,1	7	2,6	Sağlık Bilimleri	1	0,4	-	-
İİBF	10	3,7	7	2,6	Türkiyat Araştırmaları	-	-	1	0,4
Yabancı Diller	3	1,1	4	1,5	Belirtilmemiş	30	11,1	74	27,3
Diğer	27	10,0	20	7,4					
Belirtilmemiş	30	11,1	74	27,3					

Tablo 7'de rehberlik çalışma kartına sahip olma durumu açısından akademisyenlerin dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Buna göre turizm/turist rehberliği bölümü akademik kadrolarında yer alan personelin %21,4'ü rehberlik çalışma kartına sahiptir. Bu akademisyenlerin ise eylem durumu bakımından %62,1'inin çalışma kartı aktiftir. Rehber akademisyenlerin %53,4'ü kadın ve %46,6'sı erkek olup görev yapılan kurum bakımından %84,5'i fakülte ve %15,5'i ise yüksekokul kadrolarında yer almaktadır. Çalışma kartına ekli olan dil sayıları bakımından, rehber akademisyenlerin yaklaşık %90 ile büyük çoğunluğunun tek bir yabancı dil bildikleri belirlenmiştir. Rehber akademisyenlerin çalışma kartındaki dil türü bakımından, başta %82,8 ile İngilizce olmak üzere sekiz ayrı dil türüne (*İngilizce, Bulgarca, Fransızca, İspanyolca, Rusça, Almanca, Japonca, İtalyanca*) ilişkin yetkinliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7: Rehberlik Çalışma Kartı Sahibi Akademisyenlerin Dağılımı

Nitelik	Türü	Kadın		Erkek		TOPLAM	
		f	%	f	%	f	%
Eylem Durumu	Aktif	19	32,8	17	29,3	36	62,1
	Pasif	12	20,7	10	17,2	22	37,9
Dil Sayısı	Tek	28	48,3	24	41,4	52	89,7
	İki	3	5,2	2	3,4	5	8,6
	Üç	-	-	1	1,7	1	1,7
Dil Türü	İngilizce	27	46,6	21	36,2	48	82,8
	İngilizce / İspanyolca	2	3,4	-	-	2	3,4
	İngilizce / Fransızca	1	1,7	1	1,7	2	3,4
	İngilizce / Japonca	-	-	1	1,7	1	1,7
	İngilizce / Rusça / Bulgarca	-	-	1	1,7	1	1,7
	Almanca	-	-	1	1,7	1	1,7
	Bulgarca	1	1,7	-	-	1	1,7
	İtalyanca	-	-	1	1,7	1	1,7
	Rusça	-	-	1	1,7	1	1,7
TOPLAM		31	53,4	27	46,6	58	100,0

Çalışma kartı sahibi rehber akademisyenlerin bağlı oldukları odalara ilişkin dağılımları tablo 8'de yer almaktadır. Rehber akademisyenler Türkiye'de Turist Rehberleri Birliği (TUREB)'e bağlı olarak

faaliyet gösteren 13 üye oda arasından 11'ine çeşitli sayılarla üye durumunda iken Bursa Turist Rehberleri Odası (BURO) ile Gaziantep Turist Rehberleri Odası (GARO)'ya bağlı olan herhangi bir rehber akademisyenin olmadığı tespit edilmiştir. Bağlı olunan oda bakımından en çok rehber akademisyenin Çanakkale, İstanbul ve İzmir illerindeki Turist Rehberleri Odası ve en azının ise Muğla Turist Rehberleri Odası bünyesinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 8: Çalışma Kartı Sahibi Rehber Akademisyenlerin Bağlı Buldukları Odalar

Oda Adı	Kadın		Erkek		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
ÇARO	6	10,3	3	5,2	9	15,5
İRO	6	10,3	3	5,2	9	15,5
İZRO	3	5,2	6	10,3	9	15,5
ANRO	4	6,9	3	5,2	7	12,1
NERO	3	5,2	3	5,2	6	10,3
ARO	3	5,2	2	3,4	5	8,6
ŞURO	2	3,4	2	3,4	4	6,9
ATRO	1	1,7	2	3,4	3	5,2
TRO	1	1,7	2	3,4	3	5,2
ADRO	1	1,7	1	1,7	2	3,4
MURO	1	1,7	-	-	1	1,7
BURO	-	-	-	-	-	-
GARO	-	-	-	-	-	-

Araştırmada son olarak idari görevi olan akademisyenlere yönelik ayrıca incelemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda 59 adet turizm/turist rehberliği bölümünde kadrolu olan akademik personelin 58'inin bölüm başkanlığı ve birisinin hem bölüm başkanlığı hem de fakülte dekanlığı görevinin bulunduğu belirlenmiştir. İdarecilerden birisine ilişkin detaylı verilere ulaşamadığı için kapsam dışında tutulmuştur. Geri kalan 58 akademik yöneticiye ilişkin bulgular değerlendirildiğinde cinsiyet bakımından %58,6'sının erkek ve %41,4'ünün kadın; lisans eğitimi alınan alan bakımından yine %58,6'sının turizm bölümlerinden mezun olduğu ve sadece %6,9'unun rehberlik alanında eğitimini tamamladığı tespit edilmiştir. Unvanlarına göre yönetici akademisyenlerin en çok %37,9 ile doktor öğretim üyesi unvanına sahip olduğu, onu takiben sırasıyla %27,5 ile öğretim görevlilerinin ve %17,3'erlik oran ile profesör ve doçent doktorların geldiği belirlenmiştir. İdarecilik görevi bulunan akademisyenlerin %15,5'i aktif olmak üzere yalnızca %20,7'si rehberlik çalışma kartına sahiptir. Yöneticilerin sekiz ayrı turist rehberleri odasına üye olduğu, bunlar arasında ise ilk sırada %25 eş oran ile İzmir ve Nevşehir illerindeki Turist Rehberleri Odasının geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca idareci akademisyenlerin ağırlıklı olarak İngilizce olmak üzere Bulgarca, Fransızca ve Japonca olmak üzere çeşitli yabancı dil yetkinliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye'de 32'si turizm rehberliği ve 27'si turist rehberliği alanında olmak üzere yükseköğretim düzeyinde eğitim veren 59 üniversitede çalışan akademik personelin profili cinsiyet, çalışılan kurum türü, unvan, önlisans-lisans-lisansüstü eğitim durumu ve alanları, çalışma belgesi sahiplik durumu-dil türü-bağlı bulunan turist rehberler birliği odası ile idari görev pozisyonları gibi çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve mevcut durumu ortaya koyulmuştur. Bu doğrultuda ilk olarak, Türkiye'de turizm/turist rehberliği alanında görev yapan akademik personel sayısı 2016 yılında 112 (Arslantürk vd., 2016), Ocak 2018 itibarıyla 118 (Doğancı ve Karaçar, 2018) ve Mart 2018 itibarıyla 201 (Aylan ve Başoda, 2018) iken ve bu çalışma itibarıyla Ocak 2019'da ise 271'e yükselmiştir. Böylece 2018'de 4,2 olan program başına akademisyen sayısı 4,6'ya çıkmıştır. Dolayısıyla ilgili alana yönelik turizm eğitimi veren kurumlar/fakülteler ile aktif olarak öğrenci kabul eden program sayısının artmasına paralel olarak kadrolaşma hızının da arttığı ve daha fazla akademik personelin istihdam edildiği görülmektedir.

Unvan bakımından değerlendirildiğinde akademik personelin en fazla doktor öğretim üyesi olarak görev yaptığı ve bu durumun literatürdeki araştırmalarda benzerlik gösterdiği; akademisyenlerin ikinci en fazla unvana sahip olduğu öğretim görevlisi unvanının ise literatürden farklı olarak öne çıktığı ulaşılan ikinci önemli sonuçtur. Bu durumun nedeni olarak, daha önce yapılan çalışmalarda önlisans düzeyindeki turist rehberliği programlarındaki akademik personelin kapsam dışında tutulmasına karşılık bu çalışmada ilgili alana yönelik tüm akademik personelin değerlendirmeye tabi tutulmasıdır. Diğer taraftan profesör doktor, doçent doktor ve araştırma görevlisi unvanlarına sahip akademisyenlere ilişkin çalışma bulguları literatürdeki araştırma sonuçları ile oransal açıdan benzerlik göstermektedir. Cinsiyet değişkeni açısından ise akademik personelin %55'i erkek ve %45'i kadın olup erkeklerin en çok profesör doktor, doçent doktor ve doktor öğretim üyesi gibi üst unvanlara, kadınların ise öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi gibi en düşük unvan grubundaki kadrolarda payının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Akademik personelin eğitim bilgileri incelendiğinde, 48 üniversitede turizmden mühendisliğe, İİBF ve fen bilimlerinden güzel sanatlara kadar 119 farklı programda eğitim aldıkları; lisans eğitim alanı bakımından %57,2'sinin turizm bölümlerinden ve %25,5'inin ise kendi alanı olan turizm rehberliği bölümünden mezun olduğu tespit edilmiştir. Her dört personelden üçünün turizm rehberliği dışındaki çok çeşitli bölümlerden mezun olması, bu alandaki görev yapan kadroların oldukça zayıf kaldığına, mesleki ve lisans eğitiminin geleceği açısından endişe teşkil edebileceğine işaret etmektedir. Elde edilen bu bulgular literatürde Kürkçü (2017) ve Yenipınar, Çınar ve Bak (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Buna paralel olarak çalışmada ulaşılan akademisyenlerin yarısından fazlasının en az iki ayrı üniversiteden eğitim aldığı için farklı kurumların kültürünü taşıması ve %43,2'sinin tüm eğitimlerini (lisans, yüksek lisans ve doktora) tek bir alanda alması ve ilgili disipline yoğunlaşmasına yönelik sonuçlar bu durumu destekler niteliktedir.

Lisansüstü eğitim açısından akademisyenler, başta sosyal bilimler olmak üzere, eğitim, fen ve sağlık bilimlerine kadar çeşitli enstitüler bünyesinde eğitimlerini çeşitli alanlarda tamamlamıştır. Lisans eğitim alanına benzer şekilde temel alan olarak turizmin %45,4 ile öne çıktığı, turizm rehberliği alanında ise sadece üç akademisyenin yüksek lisans derecesine sahip olduğu, diğer taraftan turizm rehberliği alanında doktora mezunu akademisyen olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu oranın düşük çıkmasının sebebi Türkiye'de turizm rehberliği anabilim dalına yönelik yalnızca yüksek lisans eğitimi veren birkaç kurum olmasına rağmen henüz doktora seviyesinde bir eğitimin verilmiyor olmasıdır. Bu durum Yenipınar ve Çınar'ın (2018) çalışmasında belirtilen sorunların devam ettiğini göstermektedir. Araştırmada ayrıca lisansüstü düzeyde yüksek lisans eğitiminin ortalama tamamlanma süresinin 2,7 yıl, doktora eğitiminin ortalama tamamlanma süresinin ise 5,1 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rehber çalışma kartına yönelik akademik personelin özellikleri incelendiğinde; %21,4'ün bu belgeye sahip fakat yalnızca %62,1'inin aktif durumda olduğu; çalışma kartındaki dil sayıları bakımından yaklaşık %90 ile büyük çoğunluğunun tek bir yabancı dil bildikleri ve dil türü bakımından başta %82,8 ile İngilizce olmak üzere sekiz ayrı dil türüne ilişkin yetkinliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Rehber akademisyenlerin TUREB'e bağlı 11 farklı üye odaya kayıtlı oldukları ve bunlar arasında en çok üyenin %15,5'erlik eş oran ile Çanakkale, İstanbul ve İzmir illerindeki Turist Rehberleri Odası bünyesinde yer aldığı belirlenmiştir. Rehber akademisyenlerin alan bilgileri ve tecrübeleri ile birlikte değerlendirildiğinde görev yaptıkları kurumlara yapacakları katkı açısından çalışmada ulaşılan bu oran oldukça makul kabul edilebilir düzeydedir. Diğer taraftan Kürkçü'nün (2017) de çalışmasında belirttiği gibi alan tecrübesi az ya da bu tecrübeden tamamen yoksun akademik personelin kendi alanında yapabileceği katkılar sınırlı olacaktır.

Araştırmada son olarak idari görevi olan akademisyenler değerlendirildiğinde; personelin 58'inin bölüm başkanlığı ve birisinin hem bölüm başkanlığı hem de fakülte dekanlığı görevinin bulunduğu; cinsiyet açısından dağılım oranlarının birbirine yakın olduğu; %58,6'sının turizm bölümlerinden mezun olduğu ve sadece %6,9'unun rehberlik eğitimi tamamladığı; %37,9 ile en çok doktor öğretim üyesi unvanına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu durum, yöneticilerin uzmanlık alanı turizm rehberliği dışında olan akademik personellerden ve daha çok unvanlar göz önünde bulundurularak seçildiklerini göstermektedir. Ayrıca yönetici akademisyenlerin, genel ortalamaya benzer şekilde %20,7'sinin rehberlik çalışma kartına sahip fakat yalnızca bunların %15,5'inin aktif durumda olduğu ve sekiz ayrı turist rehberleri odasına üye oldukları, yine ağırlıklı olarak İngilizce olmak üzere dört farklı yabancı dil yetkinliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Yöneticilerin azımsanmayacak bir oranda rehber çalışma kartına sahip olmasına karşın aktif olarak alanda olmamaları, var olan bilgilerin körelmesine ya da yeni tecrübelerin edinilmesine sebebiyet verebilir. Fakat bu durumun nedeni yönetici akademisyenlerin idari işlerden dolayı artan iş yüküne karşın zaman kısıtlılığı yaşamaları olabilir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerinde getirilmesi yerinde olacaktır. Bunlar:

- ✓ Turist rehberliği mesleki eğitimi kalitesinin artırılması açısından yeni kadro ilanlarında kendi alanında eğitimini tamamlamış, rehberlik çalışma kartına sahip adaylar belirlenmelidir.
- ✓ Turizm rehberliği lisansüstü eğitime yönelik yüksek lisans ve doktora programları açılmalıdır.
- ✓ Mevcut akademik personel arasında rehberlik çalışma kartına sahip olmayan kişiler turist rehberliği alanında bilgi ve tecrübelerini artırmaya, uzmanlaşma ilişkin çalışma kartı sahip olmaya yönlendirilmelidir. Eylemsiz durumdaki rehber akademisyenler ise yeniden eylemli olarak aktif alan çalışmalarında bulunması teşvik edilmelidir.
- ✓ Turizm ve turist rehberliği eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında yönetici pozisyonunda çalışan akademik personelin görevlendirilmelerinde de aynı alandan mezun bireyler tercih edilmeli ve akademik uzmanlığı yanı sıra rehberlik alan uzmanlığı da dikkate alınmalıdır.

Araştırma kapsamında ulaşılan önemli kazanımlara karşın bir takım temel sınırlılıklar da bulunmaktadır. İlk olarak, araştırmada sadece turizm ve turist rehberliği bölümlerinde görev yapan akademik personeli kapsamaması nedeniyle sonuçlar da yine bu çalışma itibariyle geçerli olup turizm alanındaki diğer bölümlerdeki akademik kadrolar için karıştırılmamalıdır. İkincisi, veri toplama kanalı olarak üniversitelerin web siteleri, akademik bilgi veya veri yönetim sistemleri ve YÖK akademik veri tabanı ile sınırlandırılmış, bu mecraların dışında akademik personele yönelik bilgi içerebilecek alanlar kapsam dışında yer almıştır. Son olarak, araştırma sonuçları Ocak 2019 itibariyle geçerli olup verilerin toplanma sürecinde kadro atamaları gerçekleştirilen veya görevden uzaklaştırılan akademik personelin geçiş dönemi ilgili veri toplama kanallarında yer almaması nedeniyle kapsam dışında tutulmuştur. Bu noktadan hareketle gelecek yıllarda daha bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesi için; turizm alanında diğer bölümlerde (*turizm, konaklama ve seyahat işletmeciliği, gastronomi ve mutfak sanatları, rekreasyon yönetimi vb.*) de benzer çalışmalar, tek bir veri kanalı aracılığıyla yüzeysel çalışmalar yerine çoklu veri tabanları aracılığıyla daha geniş içerikli çalışmalar, değişkenler açısından da benzer şekilde birkaç temel parametre yerine daha fazla değişken ile çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksu, M. ve Bucak, T. (2012). Mesleki Turizm Eğitimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 7-18.
- Arslantürk, Y., Küçükergin, F.N. ve Apalı, Z. (2016). Turist Rehberliği Eğitiminde Güncel Durum ve Kavram Karmaşası. *17. Ulusal Turizm Kongresi*, 20-23 Ekim, Muğla-Bodrum, 915-922.
- Avcıkurt, C., Alper, B. ve Geyik, S. (2009). Education and Training of Tourist Guides in Turkey. *Management and Education Academic Journal, University*, 5, 57-63.
- Aylan, S. ve Başoda A. (2018). Türkiye’de Turist Rehberliği Lisans Programlarındaki Akademik Personel İstihdamının Değerlendirilmesi. N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar*, Ankara: Detay Yayıncılık, 132-154.
- Boylu, Y. ve Ünlüönen, K. (2005). Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Beklenti ve Algılarındaki Değişimin Karşılaştırılması (2000-2001 ve 2003-2004 Öğretim Yılları). *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(166), 159.
- Cambridge Dictionary. (2019). *Profile*. <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/profile> [Erişim Tarihi:14.11.2019]
- Çakmak, T.F. (2018). *Turist Rehberliğinin Açmazları*. S. Eser, S. Şahin ve C. Çakıcı (Ed.), *Turist Rehberliği*, Ankara: Detay Yayıncılık, 287-306.
- Çolakoğlu O., Epik F. ve Efendi, E. (2014). *Tur Yönetimi ve Turist Rehberliği*. (3. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirbulut, Ö.G., Aymankuy, Y., Karagöz, İ.C. ve Aymankuy, Ş. (2018). Türkiye’de Lisans Düzeyindeki Turizm Rehberliği Bölümlerinde Görev Yapan Akademisyenlerin Akademik Özgeçmişlerinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(70), 355-367.
- Doğancılı, O.S. ve Karaçar, E. (2018). Turizm Rehberliği Bölümünde Bulunan Akademisyenlerin YÖK Akademik Profillerinin İncelenmesi. Y. Çobanoğlu (Ed.), *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar (Cilt 1)*, Ankara: Gece Kitaplığı, 83-94.
- Eker, N. (2015). *Profesyonel Turist Rehberlerinin Bakış Açısı ile Turizm Rehberliği Müfredatlarının Uygulama Yeterliliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Eker, N. ve Zengin, B. (2016). Turist Rehberliği Eğitiminin Değerlendirilmesi: Profesyonel Turist Rehberleri Üzerine Bir Uygulama. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- Gruescu, R., Nanu, R. ve Pirvu, G. (2008). Human Resource Management in the Tourism Industry. *Bulletin UASVM, Horticulture*, 65(2), 168-173. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5d9a0911c18a04.40656525
- Hu, W. (2007). *Tour Guides and Sustainable Development: The Case of Hainan, China*. Unpublished Phd Thesis, University of Waterloo, Canada.
- İRO, (2019). *Tura Çıkarken*. <https://iro.org.tr/tr/212-page-tezsiz-yukseklisans-programi-ve-rehberlik-egitimi-uzerine-kamuoyu-aciklamasidir.aspx>, [Erişim Tarihi: 06.10.2019]
- İşçeli, Z. ve Kılıç, G. (2018). Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Veren Fakültelerin Müfredatlarının İncelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(1), 41- 56.
- Karakütük, K., Tunç, B., Özdem, G. ve Bülbül, T. (2008). *Eğitim Fakültelerinin Öğretim Elemanı Profili*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayın No:205, Ankara.
- Kıracı, K., Bayrak, Ü. ve Kurt, Y. (2013). Türkiye’deki Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Bölümü Öğretim Eleman ve Yardımcılarının Akademik Özgeçmişlerinin Nicel Görünümü. *II. Ulusal Havaçılık Teknolojisi ve Uygulamaları Kongresi*, 29-30 Kasım 2013, İzmir/Gaziemir, 505-518.
- Kozak, M.A. (2009). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1-20.
- KTB. (2019b). *Türkiye Turizm Stratejisi*. <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 29.09.2019]
- KTB. (2019a). *Turizm İstatistikleri*. <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/64688,turizm-istatistikleri--ocak-haziran-2019-2pdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 29.09.2019).
- Kuşlivan, S. ve Çeşmeci, N. (2002). Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitiminin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılması. *Turizm Eğitimi Konferansı*, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 235-240.
- Kürkçü, M. (2017). Turist Rehberliği Eğitimi Sorunları, Sektöre Etkileri ve Çözüm Önerileri. *III. Turizm Şurası Tebliğler Kitabı (Cilt-2)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 01-03 Kasım, 266-276.
- Lovrentjev, S. (2015). Education of Tourist Guides: Case of Croatia. *Procedia Economics and Finance*, 23, 555-562.
- Nas, S. ve Çelik, B. (2013). Türkiye’deki Denizcilik Eğitimi Veren Kurumların Akademisyen Profili. *Journal of ETA Maritime Science*, 1, 7-14.
- Olalı, H. ve Alp T. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- ÖSYM (2018). YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler. <https://www.osym.gov.tr/TR,15288/2018-yks-yerlestirme-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html> [Erişim Tarihi: 25.12.2018]

- Pelit, E. ve Katırcıoğlu, E. (2018). Turist Rehberliği Mesleğinde Taraflar Açısından Yaşanan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94.
- Resmi Gazete. (2019). *Turist Rehberliği Meslek Kanunu*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm>, [Erişim Tarihi: 06.10.2019]
- Sandaruwani, J. R. C. and Gnanapala, W. A. C. (2016). The Role of Tourist Guides and Their Impacts on Sustainable Tourism Development: A Critique On Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*, 3, 62-73.
- Solmaz, S.A. ve Ulama, Ş. (2014). Türkiye'de Turizm Eğitim-Öğretiminde Mevcut Durum Üzerine Analitik Bir Değerlendirme. *1st International Congress of Tourism & Management Researches*, 09-11 Mayıs 2014, Antalya, 97-115.
- Şahin B. ve Şahin, S. (2007). Türkiye'de Turist Rehberliği Eğitimi: Yaygın ve Örgün Alanların Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Uygulama. *Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu*, 21-23 Kasım 2007. İzmir, 202-215.
- Temizkan, R. ve Behremen, C. (2017). Turizm Yükseköğretimi Veren Kurumlarda Görevli Akademisyenlerin Profili. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(1), 1-12.
- Temizkan, R., Cankül, D. ve Kızıldaş, M.Ç. (2018). Profile of Academics Working at the Departments Related to Food and Beverage at Higher Tourism Education. *7. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu*, 18-20 Nisan 2018, Hatay/İskenderun, 1444-1446.
- UNWTO (2019). *International Tourism Highlights*. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> [Erişim Tarihi: 22.09.2019]
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye'de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.
- Yenipınar, U. ve Çınar, B. (2018). Turizm Rehberliği Lisansüstü Eğitiminin Akademisyenler ve Profesyonel Turist Rehberlerinin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi. N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç, H. Ulusoy Yıldırım (Ed.), *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar*, Ankara: Detay Yayıncılık, 114-131.
- Yenipınar, U., Çınar, B. ve Bak, E. (2017). Turist Rehberliği Eğitimi ve Mesleğin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri. *III. Turizm Şurası Tebliğler Kitabı (Cilt-2)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 01-03 Kasım, Ankara, 308-322.